

מתים ואל יאמר זבים ומצורעים החמורים, אלא יש לך שעה שזבים ומצורעים נשלחים ולא טמאי מתים – בפסח הבא בטומאה. אביי דרש מהמקרא הראשון, ומיתור איש איש כי יהיה טמא לנפש. [אין ללמוד פסח מתמיד בקל וחומר או במה מצינו, וכן לא להפך – כי מה לתמיד שכן תדיר וכליל, ומה לפסח שכן עגוש עליו כרת].

א. פסח הבא בטומאה הוא בין כשהכהנים או כלי השרת טמאים בין כשהכהנים טהורים ורוב הקהל טמאים. אבל תמיד אינו בא בטומאה כאשר הציבור טמאים, שהרי טומאת הציבור אינה גורעת כלום בהקרבת הקרבן (ע' חזון איש זבחים ד, יד).

ב. ישנם תנאים הדורשים ממשמעות במועדו – אפילו בשבת, אפילו בטומאה (תוס' עפ"י להלן עז. וכו"ה בספרי (בהעלותך סה) לענין דחיית טומאה. ויש שיישבו בדרכים אחרות את הצרכת שני הלימודים – ע' זבח תודה; פרקי מועדות סוף פרק ו; שבט הלוי ח"א קנז; ברכת מרדכי ח"ב י, ט-ז).

ג. טומאת מת [וכן שאר טומאות מגע, למאן דאמר אין שוחטים וזורקים על טמא שרץ (כדלהלן סט. וע' זבחים כב). ויש חולקים. ערמב"ם ק"פ ז, א; סמ"ג עשה רכד; מאירי יומא ו] היא הנדחית מפני הטומאה בפסח ובשאר קרבנות ציבור, אבל לא שאר טומאות היוצאות מן הגוף (איש איש כי יהיה טמא לנפש...; לריש לקיש למדים זאת מחילוק הכתוב את הטמאים; כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש). אף טומאת בועל נדה אינה דוחה את הפסח, כדין הנדה עצמה (עפ"י יומא ו; רמב"ם ק"פ ז, ד).

דף סו

קכב. אלו דברים הוזכרו בסוגיא בגנות היהירות והכעס?

אמר רב יהודה אמר רב: כל המתיהר, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו... אם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו...
ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו... אם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו...
אמר רבי מני בר פטיש: כל שכועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים – מורידים אותו...

דפים סז – סח

קכג. מהיכן משתלחים הטמאים דלהלן? מה דינם כשנכנסו לפנים ממחיצתם? ואיזה חומר מיוחד יש בכל אחד מהם?

- א. טמא מת / מת עצמו.
- ב. זב.
- ג. מצורע.
- ד. טמא שרץ ושאר טמאי-מגע.
- ה. בעל קרי.
- ו. בועל נדה.

א. טמא מת משתלח ממחנה שכינה (עזרה) ומותר במחנה לוייה (הר הבית). ואפילו מת עצמו (ויקח משה את עצמות יוסף עמו – במחיצתו). ואם נכנס למחנה שכינה, במזיד – חייב כרת, ובשוגג – קרבן עולה ויורד. א. מדרבנן, אסור לטמא מת להיכנס לחיל, הגם שהוא מחנה לוייה (כלים א. שםא יכנס למחנה שכינה, או משום נדות וילדות – רמב"ן ריש חולין ועוד). וי"א שאם הוא כבר שם לא הצריכוהו לצאת, עכ"פ אין חייבים למהר להוציאו (עתוס' יבמות ז: ולהלן צב. ד"ה טבול). ואפילו טבול יום אסור להכנס לחיל (עפ"י תוס' צב [ע"ש מהרש"א שתמה על מקור הדבר]; תוס' יבמות ז: וחזים לב:).

ב. אפשר שלפי דעה אחת (בעירובין קד) המכניס מת למקדש, כיון שאין לו טהרה במקוה – פטור (עתוס' מנחות צה: גדה כח:).

חומר מיוחד בטמא מת על פני שאר טומאות, שטעון הוא שלישי ושביעי.

ב. זב משתלח ממחנה לוייה ומותר במחנה ישראל (ולא יטמאו את מחניהם – ליתן מחנה לזוה ומחנה לזה. דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר מיתור הכתוב וישלחו מן המחנה... וכל זב וכל טמא לנפש – היה לו לומר טמא נפש בלבד והייתי יודע זב מקל וחומר – אלא ליתן לו מחנה נוסף לשילוח). ואם נכנס למחנה לוייה – לוקה ארבעים (ופטור מכרת. ערמב"ם ביאת מקדש ג, יב; מנחת חינוך תקס"ד. ד. וי"ג בתוספתא כלים א, ח לוקה שמונים. ער"ש כלים א, ח).

לדעת הרמב"ם (בית הבחירה ו, יד) שקדושת המקדש ומחיצות ירושלים לא בטלה, אסור בזמן הזה לזב להכנס למקום הר הבית. ואם נכנס למקום העזרה ענוש כרת (עפ"י מנחת חינוך קעט, יז).

חומר בזב על טמא מת – שכן טומאה יוצאת עליו מגופו. חומר בזב מטמא מת וממצורע – שכן מטמא משכב ומושב לעשותו אב הטומאה [שלא כמצורע שמטמא משכב ומושב לטומאה קלה בלבד, לטמא אוכלים ומשקים]. (כ"ה על פי גרסתנו כפירוש רש"י ותוס'. וכן דעת הר"ש כלים א, ג והראב"ד הל' טומאת צרעת יג, יג ור"ת בספר הישר תשובה נב, ג ובחלק החודשים קפב. וע"ע שעה"מ שם י, יא). ויש סוברים שהמצורע מטמא במשכב ומושב כזב (והם גורסים אחרת בגמרא, או מעמידים במצורע בימי ספורו. עפ"י רמב"ם הל' טומאת צרעת י, יא (וכסף משנה. ועע"ש בשער המלך; חזו"א נגעים א, כט); ה"ר משה מפונטישא – מובא במלואו בתוס' רשב"א ובספר הישר לר"ת תשובה נא]. ומטמא כלי חרס (ושאר דברים) בהיסט (ר"מ מפונטישא).

חומר נוסף: לדעת חכמים (וכן פסק הרמב"ם. מחוסרי כפרה ב, ט), הזב מטמא בכל שהו, שלא כמצורע (שמטמא בכגריס) ומת (בכזית) ושרץ (בכעדשה). ויש דעת תנאים שזב אינו מטמא אלא כשיעור חתימת פי האמה (רבי נתן משום רבי ישמעאל).

[הזב מטמא לאונסו טומאת ערב כבעל-קרי, אך לא טומאה חמורה. הזבה מטמאה באונס כברצון. זבים ב; גדה לן].

א. כלים הטמאים בטומאת זיבה, נראה שאינם נשלחים ממחנה לוייה, שלא נתרבה אלא מי שטומאה יוצאת מגופו, משא"כ כלים (עפ"י מנחת חינוך ססד, יח).

ב. יש להסתפק באלו שטומאה יוצאת בגופם האסורים להיות במחנה לוייה, האם עוברים בלאו דולא יטמאו את מחניהם, או רק בלא יבא אל תוך המחנה. ונפקא מינה משום מה מתרים בהם. וכן יש להסתפק אם עוברים ב'עשה' דשילוח (עפ"י מנחת חינוך תקס"ה, ב, סב, ז. ובמקומות אחרים (קע"א, ז, שסג, יח) נקט בפשיטות שעוברים בלאו זה ובעשה).

ג. המצורע משתלח משלש מחנות (בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו (רבי יהודה); וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב, יאמר זב ואל יאמר צרוע – אלא ליתן לו מחנה נוסף. רבי שמעון). הלכך צריך הוא לצאת מכל ערי ישראל (רש"י).

נכנס לפנים ממחיצתו; אמר רב חסדא: פטור (בדד ישב מחוץ למחנה מושבו – הכתוב ניתק לעשה. אם מחמת יתור 'עשה' נוסף, אם מלשון 'כל ימי...' (רש"י), או משום שני 'עשה' בכתוב אחד, הוציאו מכלל שאר הטמאים לנתק מן ה'לאו'. תוס'). ותלו זאת בגמרא במחלוקת התנאים; לרבי שמעון פטור, ולרבי יהודה אין הכתוב הזה בא לנתק את הלאו, ולוקה. וכן מפורש בבבלי.

א. נכנס למחנה לוייה או שכינה – נראה שחייב לכל הדעות כשאר טמאים (תוס').

ב. הרמב"ם (ביאת מקדש ג, ח-ט) פסק: מצורע שנכנס לירושלים – לוקה [כרבי יהודה. כסף משנה].

נכנס לשאר הערים המוקפות – פטור (ע' הסבר שיטתו בצל"ח ובמשנת המלך. ובמנין המלקות בהל' סנהדרין יט, וכן בספר המצוות השמיט דין זה. ע' תוי"ט כלים א, ח ועוד). נכנס להר הבית – לוקה שמונים. ולפי זה אם נכנס לעזרה – לוקה מאה ועשרים (עפ"י כסף משנה שם. וצ"ב בלשון המאירי כאן). וע"ע מקדש דוד לח, ג.

[בזמן שטמאי מתים מותרים להיכנס דהיינו בפסח הבא בטומאה, אם דחקו זבים ומצורעים – פטורים, אבל לכתחילה אסור להם להכנס (רש"י). ולדברי הצל"ח (צה): חייבים מלקות. וטמאי שרץ י"א שמוותרים להיכנס – עצל"ח ט:). כן היא דעת רבי אליעזר. אבל חכמים (צה): מחייבים. וכן פסק הרמב"ם (ביאת מקדש ד, יב – עפ"י המפרשים)].

חומר במצורע משאר טמאים; טעון פריעת ראש ופרימת בגדים, ואסור בתשמיש המטה (וישב מחוץ לאהל). וישנה דעת תנאים (במו"ק ז:): שבימי ספורו בלבד נאסר בתשמיש אבל לא בימי חלוטו).

א. שילוח מצורע אינו אלא מערי חומה. ולמאן דאמר קדושה ראשונה בטלה, אין דין שילוח לאחר החורבן (עפ"י תוס' ערכין לב:). ונחלקו הראשונים (בברכות ה:): האם דין שילוח מצורעים אמור רק בזמן שהיובל נוהג אם לאו.

ב. חומרות נוספות במצורע:

מטמא בביאה, כל הבא אל האהל – כל עוד הנגע בו. מה שאין כן בזב ובשאר טמאים מלבד מטמא מת (ע' תוס'; רמב"ם ביאת מקדש ג, ב. וכן מפורש בספרי נשא בחומר המצורע משאר טמאים). המצורע אינו משלח קרבנותיו, שלא כשאר טמאים (עפ"י מועד קטן טו. וי"א שגם טמאים נוספים אינם משלחים. ע"ע במובא לעיל סב).

כמובא לעיל, יש מהראשונים סוברים שהמצורע מטמא משכב ומושב בטומאה חמורה להיות המשכב אב הטומאה. ויש אומרים שאינו מטמא אלא לעשותם ולד הטומאה. בימי ספורו, לדברי הכל אינו מטמא משכב ומושב (עפ"י נגעים יד, ב וראשונים).

ג. המצורע אינו מטמא בהיסט, כמבואר בסוגיא. ואולם יש אומרים שאם הטהור נישא על גבי הוב – נטמא, ורק בניענוע והזזה בלא משא טהור (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם זבים ה, ו. וע"ש בא"ר – ודלא כהתוס' בסוגיתנו ועוד ראשונים). ויש אומרים שלא אמרו שאינו מטמא בהיסט אלא בימי ספורו (ר"מ מפונטישא, מובא בתורשב"א ובספר הישר שם).

טהור שהסיט את המצורע – נטמא לדברי הכל (עפ"י משנה זבים ה, ו).

ד. המצורע בימי ספורו אינו משתלח אלא ממחנה שכינה (תוס' כאן וביומא ל: עפ"י נגעים יד, ג; ספר הישר תשובה נב, ג). ויש מצדדים לאסור אף במחנה לוייה (ע' מנחת חינוך קעג, ה; שסד, יט). ואינו טעון פריעה ופרימה. [ואינו מטמא במשא ובהיסט, ואין לו מעינות, ואינו מטמא אדם לטמא בגדים, ואינו מטמא בביאה אל האהל], אבל אסור בתשמיש המטה. ואילו המוחלט משתלח מג' מחנות וטעון פריעה ופרימה כאמור.

ה. מצורע מוסגר אינו טעון פריעה ופרימה, אבל משתלח מג' מחנות (מגילה ח: וכפירוש התוס' במועד-קטן ז. שדחו דברי רש"י שאינו משתלח מג' מחנות. וע' במשאת המלך כאן בבאור שיטתו).
ו. המצורעת אינה פורעת ופורמת, ומותרת בתשמיש (כריתות ח). ויש אומרים שמשלחת קרבנותיה (ע' רש"י נדה לו: זכר יצחק לג"לד).
ז. בגד המנוגע משתלח משלש מחנות. ויש להסתפק האם לוקים על הכנסתו (ע' מנחת חינוך שסד, יח).

ד. טמא שרץ, וכן הנוגע בשאר אבות הטומאה כגון נבלה ושכבת זרע – אינו טמא אלא טומאת ערב, ואינו משתלח אלא ממחנה שכינה כטמא מת (וכל טמא לנפש – לרבות טומאת שרץ).
מדרבנן, טמא שרץ אסור במחנה לזיה, בחיל. ואפילו טבול יום (עפ"י תוס' צב. [וע"ש מהרש"א]; תוס' יבמות ז: וחבים לב:).

השרץ מטמא בכעדשה. (והוא כנראה שיעור קטן מכגריס. עתוס'). וזהו חומר בשרץ במצורע.

ה. בעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות כדין זב, ואף על פי שטומאתו קלה מטמא מת [שאינו 'אב הטומאה' אלא ראשון כמגע שרץ ומטמא אוכלים ומשקים בלבד וטומאתו טומאת ערב]. כן אמר רבי יוחנן. וכן שנה התנא לפני רב יצחק בר אבדימי: ויצא אל מחוץ למחנה, לא יבא אל תוך המחנה – שתי מחנות, שכינה ולויה. ובברייתא נתרבה מוכל זב.

א. כתב בספר מנחת חינוך (קפ,ו; תקסה,א) שהאשה הנבעלת וכן הפולטת שכבת זרע, דינה כבעל קרי לענין שילוח מחנות. ובמקום אחר (קפא,ה) צידד לומר שאינה משתלחת ממחנה לזיה.
ב. כבר עמדו האחרונים על השמטת הרמב"ם לדין זה, אם כי הסכימו שהדין קיים להלכה (ע' משנה למלך בית הבחירה ז,טו. וע"ע בפירוש הטור על התורה פר' שלח; מנחת חינוך שסג,יא). ויש מי שכתב שהרמב"ם נקט להלכה [כדעת תנאים בספרי תצא] שבעל קרי הואיל ונידון משום 'נוגע' והריהו ראשון לטומאה, אינו משתלח משתי מחנות (חזון יחזקאל כאן ובתוספתא נדה ה,ו).
ג. לדעת הרמב"ם שקדושת המקדש לא בטלה, גם בזמן הזה אסור לבעל קרי להכנס להר הבית (מנחת חינוך קפ,ו. ויש דעה האוסרת אף לטבול יום דבעל קרי).

לדעת חכמים, בעל קרי מטמא במשהו, ואם כן יש בו חומר על פני מצורע שאינו מטמא אלא בכגריס [וכן מת אינו מטמא אלא בכזית]. ולדעת רבי נתן משום רבי ישמעאל, זב צריך כחתימת פי האמה, והוא הדין לבעל קרי שהוקש אליו (והוא שיעור גדול מכגריס. תוס' עפ"י הגמרא). ויש אומרים שהרואה קרי נטמא בכלשהו ואילו הנוגע – בכעדשה (ע' נדה מג). וכן פסק הרמב"ם (אבות הטומאה ה,א).
בעל קרי מטמא באונס, ככל שאר הטומאות חוץ מטומאה חמורה שבו, כאמור.

ו. בועל נדה טמא טומאת שבעה כנדה (ותהי נדתה עליו). ולענין שילוח הריהו כטמא מת [וחמור מטמא מת לענין זה שעושה משכב ומושב לטמא אוכלים ומשקים. זבים ה,יא].

א. מדובר בבעל נדה שטבל לקריו או שלא הוציא שכבת זרע, שאחרת הלא הוא בעל קרי ומשתלח משתי מחנות (משנה למלך כלי המקדש ג,ג).
ב. יש אומרים שבעל נדה מטמא בהסט (ערש"י נדה לג. רמב"ם מטמאי משכב ומושב ג,א). ויש אומרים שאינו מטמא (עתוס' יומא ו: נדה עא: וע' בשער המלך הל' טומאת צרעת י,יא; חזון איש כלים א,ו. [ועע"ש לענין טומאת משא ואבן מסמא]).

וכן כתבו כמה ראשונים שבועל נדה אינו מטמא אדם לטמא בגדים שעליו, שלא כנדה עצמה שמתמאת אדם לטמא בגדים (ע' במובא בשעה"מ שם).

דף סח

קכד. א. האם וכיצד מותר לחתוך יבלת מקרבן פסח בי"ד שחל להיות בשבת?

ב. האם חייבים ביום טוב להתענג באכילה ושתייה? ומה הדין בשבת ובפורים?

א. כאמור לעיל, נחלקו רבי אליעזר וחכמים במשנתנו האם מותר לחתוך יבלת מהבהמה בי"ד בניסן שחל להיות בשבת כדי להכשירה לקרבן פסח; רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרים.

והקשו בגמרא ממשנת עירובין שסתמה להתיר חיתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי; יש מן החכמים שהעמיד משנתנו בכלי – אבל ביד מותר לחתוך אפילו יבלת לחה [ויבשה מותר אפילו בכלי מפני שהיא כמפורסת. עפ"י עירובין קג; תוס']. ויש שהעמיד משנתנו ביד ואעפ"י כ' יבלת לחה אסור (לחכמים), ורק ביבשה מותר ביד (אבל בכלי אסור משום שבות. ואעפ"י שאין שבות במקדש, הואיל ויכול היה לחתוך מאתמול אסור. ע' רע"ב כאן ותו"ט עירובין יג).

[רב יוסף אמר (בעירובין קג): לא התירו חיתוך יבלת ביד אלא בקרבנות ציבור הנמצאים במקדש, אבל קרבן פסח לא התירו חכמים איסור 'שבות' מפני שהוא נמצא אצל בעליו מחוץ למקדש [ורב ספרא הקשה על כך]. ורבי אליעזר מתיר אף בפסח כי סובר מכשירי מצוה דוחים אפילו מלאכה גמורה.

לדעת רבי אלעזר או רבי יוסי בר חנינא, רבי אליעזר מתיר לחתוך יבלת אפילו בכלי, אבל רבא אמר שגם רבי אליעזר מסכים שכל שאפשר לשנות משנים, הלכך יש לחתוך ביד (שם). ומבואר בתוס' שלא מצריך ר"א לשנות אלא כאשר אין הדבר כרוך בשהייה, אבל אם מתעכב בשם כך מותר ללא כל שינוי].

א. הרמב"ם (שבת ט, ח) והסמ"ג פסקו לקולא; יבלת יבשה מותר לחתוך במקדש בין ביד בין בכלי, ולחה מותר ביד. ויש מחמירים שלא להתיר כי אם ביבשה וביד (מובא בלקוטי הלכות, עפ"י דברי רש"י והרע"ב).

ובמדינה, פסק המשנה-ברורה (שמ סק"ו) שאפילו יבשה וביד אסור. ובשפת אמת צדד בדעת רש"י להתיר. וכן יש מצדדים בדעת הרמב"ם (ע' דבר שמואל).

ב. החותך יבלת לחה בכלי – חייב מהתורה [משום תולדת מלאכת גזוז, וי"א קוצר ועוד]. ויש אומרים בדעת הרמב"ם שפטור, אם משום שאין זו מלאכה אלא סילוק נזק, או מטעם אחר (ע' שו"ת מהר"ם שיק או"ח קנה; שואל ומשיב קמא ח"ב קמו; שבט הלוי ח"ה נא).

ג. מדובר ביבלת המהוה מום בבהמה כגון יבלת שבעין ואין בה שער, אבל לא יבלת בשאר מקומות הגוף כשאין בה עצם, שאינה אלא תלתול בשר בעלמא (עפ"י תוס' בכורות לח: ד"ה וסימנך).

ד. אפילו צמחה היבלת בשבת, לדברי חכמים אין דוחים את השבת כי מין יבלת אפשר לחתוך מאתמול [וכמו הזאה] (עפ"י ירושלמי, הביאו הרש"ש. וכן צדד הצ"ח מדנפשיה).

מרש"י (בעירובין קג ד"ה אילימא) משמע שבאופנים שהתירו חכמים לחתוך, לא התירו אלא כשצמחה בשבת שלא היה אפשר לחותכה מאתמול (עפ"י מהרש"א. והרש"ש כתב שמותר, מלבד בקרבן פסח שלא התירו מחוץ למקדש, וכרב יוסף).

עוד בדיני חיתוך יבלת מכהן הבא לעבוד בשבת – ע' בעירובין קג.